

KOMUNISTICKÝ MANIFEST

**PODLE ŠESTÉHO AUTORISOVANÉHO
NĚMECKÉHO VYDÁNÍ**

**S PŘEDMLUVAMI KARLA MARXE
I BEDŘICHA ENGELSE**

1 9 1 9

Nákladem Václava Šturce. Vytiskla Grafia v Praze.

CSR 6/123

6/13

6/13/13

12226/9/79

PŘEDMLUVY.

I.

„Svaz komunistů“, mezinárodní dělnické sdružení, jež za tehdejších poměrů mohlo býti samozřejmě jenom tajným, dalo na sjezdu londýnském r. 1847 podepsaným příkaz, sestaviti pro veřejnost důkladný teoretický program strany. Tak vznikl následující „Manifest“, jehož rukopis byl několik neděl před únorovou revolucí poslán do Londýna k tisku.

Ve svém německém znění byl rozšířen po Německu, Anglii i Americe nejméně v dvanácti různých vydáních. Anglicky vydán r. 1850 v „Red Republican“, přeložen Miss Helenou Macfarlanovou a r. 1871 v nejméně třech různých vydáních v Americe. Francouzsky po prvé v Paříži krátce před povstáním červnovým r. 1848, později v „Le Socialiste“ v Novém Yorku. Hotoví se nové vydání. Polsky vydán „Manifest“ brzy po prvním vydání německém. Ruský překlad vyšel v Ženevě v šedesátých letech. Také do dánštiny přeložen „Manifest“ brzy po svém vydání.

Ačkoliv se poměry v posledních 25 letech hodně změnily, přece všeobecné zásady tohoto „Manifestu“ celkově mají i nyní svoji platnost. Jednotlivosti mohly by se tu a tam poopravit. Praktické použití těchto zásad, jak sám „Manifest“ objasňuje, bude závislé vždy

a všude od vývoje historických okolností a proto netřeba bráti vážně navrhované revoluční prostředky, uvedené na konci II. dílu. Tento odstavec by zněl dnes v mnoha ohledech jinak. Vzhledem k ohromnému pokroku velkopřůmyslu za posledních 25 let a s ním postupující organizací dělnické třídy, vzhledem k praktickým zkušenostem nejen únorové revoluce, ale ještě mnohem více pařížské Komuny, kdy proletariát po prvé měl po dobu dvou měsíců politickou moc, jeví se tento program místy zastaralým. Komuna zejména ukázala, že „dělnická třída nemůže prostě převzít hotový státní aparát, aby jej pro vlastní účely uvedla v činnost“. (Viz „Občanská válka ve Francii, Adresa Generální Rady Mezinárodního dělnického sdružení“, vydání německé, strana 19, kde o tom jest více promluveno.) Dále jest samozřejmé, že dnes kritika socialistické literatury jest neúplnou, poněvadž sahá jen do roku 1847; stejně tak poznámky o stanovisku komunistů k různým opozičním stranám (oddíl IV.), byť by v základních rysech i dnes ještě byly správnými, přece v podrobnostech jsou zastaralé, protože se politické poměry úplně změnily a dějinný vývoj už odstranil většinu tam uvedených stran.

„Manifest“ však nicméně zůstává historickým dokumentem, na němž už nemáme práva něco měnit. Snad některé pozdější vydání bude mítí úvod, jenž by překlenul mezeru od r. 1847 do našich dnů; toto vydání bylo pro nás příliš neočekávaným, takže k napsání úvodu neměli jsme dostatek času.

V Londýně, 24. června 1872.

KAREL MARX.

BEDŘICH ENGELS.

Předmluvu k nynějšímu vydání musím bohužel podpisovati sám. Marx, onen muž, jemuž celá dělnická třída v Evropě i Americe více vděčí nežli komukoliv jinému, odpočívá už na hřbitově Highgatském a na jeho hrobě roste již první tráva. Po jeho smrti nemůže býti teprve ani řeči o nějakém přepracování nebo doplnění „Manifestu“. Proto domnívám se, že je nutno, abych ještě jednou výslovně podotknul toto:

Vůdčí základní myšlenka „Manifestu“, že hospodářská výroba a z ní vyplývající nutnost společenského třídění každé dějinné epochy tvoří též jak politické tak intelektuální základy historie své doby, takže následkem toho (od zrušení pradávného práva společného vlastnictví půdy a pozemků) dějiny jsou dějinami třídních bojů, bojů vyssávaných s vyssavateli, podmaněných s vládnoucími různými stupňů společenského vývoje; že však tento boj dosáhl nyní takového stupně, kdy vyssávaná a potlačovaná třída (proletariát) nemůže se osvobodit od třídy vykořisťovatelů a potlačovatelů (buržoasie) jinak leč tím, že zbaví zároveň celou společnost navždy vykořisťování, útisku i třídních bojů — tato základní myšlenka přináleží jedině i výhradně Marxovi.*)

To jsem již často prohlásil, právě nyní je však nutno, aby to bylo vysloveno v úvodu „Manifestu“.

V Londýně, 28. června 1883.

B. ENGELS.

*) „Této myšlence,“ pravím v předmluvě k anglickému překladu, „jež podle mého názoru bude pro historiografii základem stejného pokroku jako Darwinova teorie v přírodovědě — této myšlence blížíli jsme se oba už několik let před r. 1845. Jak daleko jsem v tomto měru dospěl sám, ukazuje můj spis: „Postavení dělnické třídy v Anglii“. Když jsem se však opět sešel s Marxem na jaře r. 1845 v Bruselu, měl ji už hotově vypracovanu a vyslovil mně ji slovy tak jasnými, jak jsem ji výše uvedl.“

III.

Od té doby, kdy jsem napsal výše uvedené, ukázala se potřeba nového německého vydání „Manifestu“, s nímž přihodily se také různé události. o nichž se zde zmíním.

Druhý ruský překlad — Věry Sasuličovy — vyšel r. 1882 v Ženevě. Předmluvu k němu napsal Marx a já. Pohříchu se mně německý originál rukopisu ztratil; musím proto překládati z ruštiny, čímž práce nikterak nezíská. Předmluva zní takto:

„První ruské vydání „Manifestu komunistické strany“ v překladu Bakuninově vyšlo začátkem šedesátých let v tiskárně „Kolokolu“. Tehdy neznamenovalo ruské vydání tohoto díla pro západ nic víc než literární kuriozitu. Dnes tento názor padá. Jak obmezenou byla oblast proletářského hnutí v době prvního vydání „Manifestu“ (v lednu 1848), nejlépe ukazuje poslední kapitola: „Stanovisko komunistů k různým opozičním stranám“. Tam se ještě nemluví ani o Rusku, ani o Spojených státech. Byla to doba, kdy Rusko tvořilo poslední velkou rezervu evropské reakce a kdy vystěhovalectví do Spojených států pohlcovalo všechny přebytečné síly evropského proletariátu. Obě tyto země zásobovaly Evropu surovinami a byly zároveň tržištěm pro odbyt jejích průmyslových výrobků. Obě proto byly jaksi v tom neb onom směru podporami evropského společenského pořádku.

Jak se to vše dnes změnilo! Právě evropské vystěhovalectví umožnilo ohromný vývoj severoamerického zemědělství, jež svou konkurencí otfřásá základy velkého i malého vlastnictví pozemkového v Evropě. Ono zároveň umožnilo Spojeným státům přistoupení k vykořisťování svých bohatých průmyslových pomocných pramenů, a to s takovou energií a v takových rozměrech, že to brzy bude znamenat konec průmyslového mono-

polu evropského západu. A obě tyto okolnosti působí i na Ameriku revolučním způsobem. Malé i střední pozemkové vlastnictví samostatně pracujícími farmáři, tvořící základy amerického politického pořádku, čím dále tím více podléhá konkurenci velkofarmářů, zatím co se v oblastech průmyslových vytváří po prvé početný proletariát vedle pohádkovité koncentrace kapitálu.

Jdeme do Ruska. V době revoluce r. 1848—49 nebyli to jen evropští monarchové, kteří viděli v zakročení Ruska jedinou spásu před proletariátem, jenž si tehdy po prvé uvědomil svou sílu, nýbrž také naši evropští buržoové. Oni cara prohlásili vůdcem evropské reakce. Dnes však sedí v Gatčině jako zajatec revolucionářů a Rusko tvoří předvoj evropského revolučního hnutí.

Úkolem komunistického „Manifestu“ bylo prohlásiti neodvratně blížící se zánik dnešního měšťáckého vlastnictví. Ale v Rusku nalézáme vedle kapitalistického řádu, jenž se vyvíjí v horečném chvatu a vedle měšťáckého pozemkového vlastnictví, jež se teprve vytváří, převážně větší část půdy v společném vlastnictví sedláků.

Vzniká otázka: Mohou ruské selské obštiny, tato velice ztrouchnivělá forma samorostlého společného vlastnictví pozemkového, přejíti bezprostředně ve vyšší komunistickou formu pozemkové vlastnictví, nebo musí napřed prodělati tentýž proces rozkladu, jak se nám jeví v historickém vývoji západu?

Jediná dnes možná odpověď na tuto otázku jest tato: Dá-li ruská revoluce signál k dělnické revoluci na západě, aby se obě navzájem doplnily, potom může dnešní ruská obščina býti východiskem komunistického vývoje.

V Londýně 21. ledna 1882.

Téměř současně vyšel v Ženevě nový polský překlad: „Manifest kommunistyczny“.

Na to byl vydán nový překlad dánský v „Socialdemokratisk Bibliothek, Kjöbenhavn 1885“. Bohužel není úplným; několik důležitých míst, jež asi zdály se překladateli dělati obtíže, je vynecháno; tu a tam je vidět stopy povrchnosti, jež jsou tím nepříjemněji nápadnými, poněvadž jest na práci viděti, že překladatel mohl při trochu větší pečlivosti podati věc znamenitou.

Roku 1886 byl vydán nový francouzský překlad v pařížském „Le Socialiste“, nejlepší ze všech dosavadních překladů.

Ještě téhož roku o něco později byl uveřejněn španělský překlad napřed v madridském „El Socialista“, a potom v brožuře: Manifiesto del Partido Comunista por Carlos Marx y F. Engels, Madrid, Administracion de El Socialista, Hernan Cortés 8.

Zmíním se ještě o té zajímavosti, že roku 1887 byl nabídnut rukopis arménského překladu jistému cařihradskému nakladateli; dobrák však neměl odvahy tisknout něco s podpisem Marxovým a mínil, že by se měl překladatel sám podepsat jako autor, což ovšem bylo zamítnuto.

V Anglii tiskly se dále hned tu, hned onde nové, více méně nesprávné americké překlady, až konečně byl vydán autentický překlad roku 1888. Pochází z pera mého druha S. Moora, oba jsme jej pospolu prohlédli před otištěním ještě jednou. Nadpis zní: Manifesto of the Communist Party, by Karl Marx and Frederick Engels. Anthorized English Translation, edited and annotated by Frederick Engels. 1888. London, William Reeves, 185 Fleet st. E. C. Několik poznámek onoho překladu jsme vřadil do tohoto vydání.

„Manifest“ měl svůj životní osud. Při svém vydání byl s nadšením přivítán tehdy, ještě malým předvojem vědeckého socialismu (o tom svědčí překlady, uvedené

v první předmluvě), ale brzo byl odsunut do pozadí, jednak reakcí, která počala v červnu 1848 po porážce pařížských dělníků, jednak „z příčin právních, byv dán do klatby po odsouzení kolínských (n. Rýnem) komunistů v listopadu 1852. A když zmizelo z jeviště veřejného života dělnické hnutí, datující se od únorové revoluce, tedy i „Manifest“ ustoupil do pozadí.

Když se evropské dělnictvo opět dostatečně posílilo k novému útoku na moc vládnoucích tříd, vzniklo mezinárodní dělnické sdružení. Jeho úkolem bylo, spojit veškeré bojeschopné dělnictvo evropské a americké v jedinou velikou armádu. Nemohlo proto počínati od základů, položených „Manifestem“. Muselo míti takový program, jenž by nezavíral dveře anglickým Trade-Unions, francouzským, belgickým, italským i španělským Proudhonistům a německým Lassalovcům.*) Onen program, základní myšlenka stanov Internacionály, byl Marxem vypracován mistrovsky, což uznávají i sám Bakunin i anarchisté. Ohledně konečného vítězství zásad „Manifestem“ určených, spoléhal se Marx jedině na intelektuální vývoj dělnické třídy, jenž se musel dostaviti vlivem společných akcí a diskusí. Horečně měnivé události zápasů s kapitálem, víc však ještě porážky než úspěchy, nebyly s to, vysvětliti zápasníkům, jak nedostatečnými jsou všechny jejich dosavadní babské prostředky a léky, a učiniti jejich hlavy přístupnějšími důkladnému pochopení pravých podmínek dělnické emancipace. A Marx měl pravdu. Dělnická třída roku 1874 byla při zániku Internacionály jinou, nežli roku 1864 při jejím založení. Vymíral už proudhonism v zemích románských, specifický lassalleanism v Německu, a tehdejší úplně konservativní anglické Trades-Unions blí-

*) Lassalle prohlásil nám osobně býti vždy „žákem“ Marxovým a proto zastával samozřejmě osnovy „Manifestu“. Ale jinak bylo s těmi jeho přívrženci, kteří nedospěli výše nad jeho požadavky o společenstvech výrobních se státním kreditem a dělili celou dělnickou třídu na přívržence státní pomoci a zastance svépomoci.

Žily se už tomu stupni, kdy předseda jejich sjezdu v Swansea roku 1887 mohl říci jejich jménem: „Kontinentální socialismus pozbyl pro nás hrůzy“. A kontinentální socialismus byl už roku 1887 pouhou teorií, „Manifestem“ hlásanou. Takým způsobem zrcadlí se do jisté míry v „Manifestu“ dějiny novodobého dělnického hnutí od r. 1848. Nyní však je zcela jistě nejrozšířenějším i nejmezinárodnějším dílem celé socialistické literatury, společným programem mnoha milionů dělnictva od Sibíře až do Kalifornie.

Jistě však jsme „Manifest“ nemohli tehdy, kdy vyšel, nazvat socialistickým. Socialisty, vyrozumíval se roku 1847 dvojí druh lidí: Jednak to byli přívrženci různých utopických systémů, zejména Owenisté v Anglii a Fourieristé ve Francii, kteří už tehdy seschli se na pouhé vymřající sekty, a pak nejrozmanitější sociální mastičkáři, chtějící různými babskými léky a příštipkářstvím odstraniti společenského nepořádku, aniž by při tom sebe méně poškodili profit a kapitál. V obou případech to byli lidé, stojící mimo dělnické hnutí, hledající spíše podporu „vzdělaných“ tříd. Naproti tomu ta část tehdejších dělníků, která, přesvědčena jsouc o nedostatečnosti pouhých politických převratů, žádala si důkladného převratu společenského, zvala se komunistickou. Je to komunismus jen nezpracovaný, instinktivní, trochu drsný; ale byl dosti silným, aby zplodil dva systémy utopického komunismu, ve Francii Cabetův „ikarský“, v Německu Weitlingův. Socialismus znamenal r. 1847 hnutí buržoasní, komunismus hnutí dělnické. Socialismus, zejména kontinentální, měl přístup do salonů, komunismus byl pravým jeho opakem. A poněvadž jsme už tehdy byli pevně přesvědčeni o tom, „že dělnické osvobození musí býti dílem pouze třídy dělnické“, nemohli jsme také váhat, které z těch dvou jmen volit. Také nám ani nenapadlo později změnit své rozhodnutí.

„Proletáři všech zemí, spojte se!“ Jen málo hlasů se ozvalo, když jsme toto heslo před 42 lety v předvečer první pařížské revoluce, kdy proletariát vystoupil s vlastními nároky, celému světu zvěstovali. Ale 28. září 1864 spojili se proletáři většiny západoevropských zemí v Internacionální Dělnické Sdružení slavné paměti. Internacionála ovšem žila jen devět let. Ale není lepšího svědka nad dnešní den o tom, že věčný svaz proletářů všech zemí — jí založený — ještě žije, ba žije silněji než kdykoliv předtím. Neboť dnes, kdy píši tyto řádky, přehlíží evropský a americký proletariát po prvé svoje zmobilisované bojovné šiky, sjednocené v jedinou armádu, pod jedním praporem, za jedním nejbližším cílem: za osmihodinový normální pracovní den, prohlášený již ženevským sjezdem Internacionály roku 1886, po druhé pařížským sjezdem dělnickým r. 1889, jenž musí býti zákonem utvrzen. A tato událost musí kapitalistům a statkářům všech zemí ukázati zřetelně, že skutečně se spojili proletáři všech zemí.

Kéž by Marx stál po mém boku, aby to spatřil na vlastní oči!

M. Londýně, 1. května 1890.

B. Engels.

MANIFEST STRANY KOMUNISTICKÉ

Evropu straší příšera — příšera komunismu. Všecky mocnosti staré Evropy spojily se k svaté válce proti tomuto strašidlu, papež i car, Metternich i Guizot, francouzští radikálové i němečtí policisté.

Jest nějaká opoziční strana, jež by nebyla vládnoucími protivníky svými rozkřičena jako komunistická, existuje oposice, která nevrátila pokrokovějším protivníkům i svým zpátečnickým odpůrcům potupnou výčitku komunismu?

Z této skutečnosti vyplývá dvojí:

Komunismus jest už všemi evropskými mocnostmi uznáván jako moc.

Je na čase, aby komunisté otevřeně objasnili celému světu své názory, záměry i cíle, aby báchorce o komunistické příšere čelili manifestem vlastní strany.

Za tím účelem se v Londýně sešli komunisté rozličných národností i vypracovali tento „Manifest“, jenž bude vydán anglicky, francouzsky, německy, vlašsky, vlámsky i dánsky.

BURŽOASIE A PROLETARIÁT.

Dějiny veškeré nynější společnosti*) jsou dějinami třídních bojů.

Svobodný člověk a otrok, patricij a plebejec, baron a nevolník, mistr a tovaryš, zkrátka utiskovatel a utiskovaný, byli stále proti sobě, zápasíce ustavičně, tu skrytě, tam otevřeně, bojem končícím vždycky revolučním přetvořením celé společnosti, nebo společnou záhubou bojujících tříd.

V dřívějších epochách dějinných setkáváme se téměř všude s úplným rozčleněním společenským v různé stavy, s pestrým rozvrstvením společenského postavení. Ve starém Římě máme patricije, rytíře, plebejce, otroky; ve středověku feudální pány, vasaly, mistry, měšťany, tovaryše, nevolníky a kromě toho v každé z těchto tříd ještě zvláštní stupně.

Moderní měšťanská společnost, vzniklá po zániku společnosti feudální, neodstranila rozporů třídních. Stvořila pouze nové třídy, nové podmínky utiskování, nové způsoby boje místo starých.

Naše epocha, epocha buržoasie, znamená pouze zjednodušení třídních rozporů. Celá společnost se vždy

*) Jasněji řečeno, znamená to písemně dochované dějiny. R. 1847 byly téměř ještě neznámými základní dějiny společnosti, společenská organisace, jež předcházely každé napsané historii. Zatím Haxthausen objevil obecné vlastnictví půdy na Rusi, Maurer o něm dokázal, že jest společenským základem, z něhož vycházely historicky všechny německé kmeny, a poněnáhu se poznalo, že vesnické obce se společným vlastnictvím pozemkovým byly původní formou společnosti od Indie až po Irsko. Konečně byla vnitřní organisace této počáteční komunistické společnosti odkryta ve své typické formě Morgansovým korunním objevem právě podstaty rodu a postavení jeho v kmeni. Se zánikem těchto původních obcí začíná rozpadání se společnosti na zvláštní, konečně sobě úplně protichůdné třídy.

určitěji a určitěji rozštěpuje ve dva velké nepřátelské tábory, ve dvě třídy, přímo stojící proti sobě: buržoasii a proletariát.

Z nevolníků středověkých vyšli osadníci prvních měst; z tohoto měšťanstva se vyvinuly první živly buržoasní.

Objevení Ameriky a obeplutí Afriky dalo vyrůstající buržoasii nové pole působnosti. Tržiště východoindická a čínská, kolónisace Ameriky, výměna s koloniemi, rozmnožení prostředků k výměně i tovarů vůbec, to vše poskytlo obchodu, plavbám i průmyslu neznámého dosud rozkvětu a tím zároveň způsobilo bystrý rozvoj revolučního živlu v hynoucí feudální společnosti.

Dosavadní feudální nebo cechovní podnikatelské způsoby průmyslu již nestačily vzrůstající spotřebě nových tržišť. Místo nich nastoupily manufaktury (rukodělny). Cechovní mistři byli vytlačeni středním stavem průmyslovým; rozdělování práce různým korporacím zmizelo a práce rozdělována v jednotlivých samostatných dílnách.

Ale tržišť stále přibývalo, spotřeba stoupala každým dnem. Ani manufaktura už nestačila. Tehdy pára i stroje provedly revoluci v průmyslové výrobě. Místo manufaktury povstal moderní velkopřůmysl, místo středního průmyslového stavu nastoupili průmyslníci miliónáři, velitelé celých armád dělníků, moderní buržoové.

Velkopřůmysl vytvořil světový obchod, jež způsobilo objevení Ameriky. Světový trh dal obchodu, plavbě i dopravnictví nesmírného rozvoje. To působilo opět na rozšíření průmyslu a stejnoměrně s průmyslem, obchodem, plavbou a železnicemi rozvíjela se také buržoasie, množila své kapitály a zatlačovala všechny ve středověku známé třídy do pozadí.

Tak tedy vidíme, že buržoasie je plodem dlouhého vývojového pochodu, výsledkem celé řady převratů ve výrobě i dopravnictví.

Každý stupeň buržoasního vývoje byl provázen jemu odpovídajícím politickým pokrokem. Ta buržoasie, jež byla kdysi utiskovaným stavem pod vládou feudálních pánů, ozbrojeným i samosprávným sdružením v komunách,*) jednou jako nezávislá městská republika, jindy jako třetí zdanitelný stav monarchie, potom za doby manufaktury protivahou vůči šlechtě v stavovské nebo absolutní monarchii, hlavním základem velkých monarchií vůbec, ta buržoasie si nakonec vydobyla zavedením velkopřemyslu i světového obchodu výhradní politickou moc v moderním representativním státě. Moderní státní vláda jest pouhý výbor, jenž řídí a spravuje společné záležitosti celé buržoasie.

Buržoasie měla v dějinách vysoce revoluční roli.

Kdekoliv se jen domohla vlády, zničila všechny feudální, patriarchální, idylické poměry. Nemilosrdně tthala různá feudální pouta, vízící člověka s jeho přirozeným představeným, a neponechala žádného jiného svazu mezi lidmi kromě holého zájmu, kromě bezcílného, „hotového zaplacení“.

Posvátné roztoužení pobožných snů, rytířských nadšenců a sentimentálních šosáků schladila ledovou sprchou sobecké vypočítavosti. Osobní důstojnost proměnila v hodnotu výměnnou a postavila místo zaručených i čestně nabytých svobod jedinou nesvědmitou svobodu obchodní. Zkrátka místo vykořisťování, zahaleného náboženskými i politickými ilusemi, zavedla veřejné, nestydaté, přímé a tvrdé vykořisťování.

Buržoasie zbavila svatozáře všechny obory, na něž lidstvo dosud pohlíželo s úctou a bázni. Lékaře, právníka, básníka i učence učinila placenými svými nádeníky.

Buržoasie strhla dojemný, sentimentální závoj s ro-

*) Tak nazývali občané italských a francouzských měst svoji obecní správu, když si byli vykoupili nebo vynutili první práva samosprávy od svých feudálních pánů.

dinného života a přetvořila jej v pouhý poměr peněží.

Buržoasie způsobila, že surové projevení síly, čímž středověk tak uchvacuje reakci, nalezlo svůj vhodný doplněk v lenosti a darmojedství. Ona první ukázala, co dokáže činnost lidská. Ona uskutečnila zcela jiné světové divy, nežli jsou egyptské pyramidy, římské vodovody a gótické velechrámy, provedla docela jiné pochody, nežli je stěhování národů a výpravy křižácké.

Buržoasie by byla nemožnou, kdyby nepůsobila stálou revoluci ve výrobních prostředcích, s nimiž souvisejí poměry výrobní a tím i veškeré poměry společenské. Přední životní podmínkou všech dřívějších průmyslových tříd bylo, aby starý způsob výrobní byl zachován beze změny.

Buržoasní epocha vyznačuje se mezi všemi ostatními právě tím, že působí neustálé převraty ve výrobě, ustavičně otfásá všemi společenskými poměry, tvoříc věčnou nejistotu a neklid. Ničeny jsou všechny, zrezavělé, pevné poměry, provázené starými ctihodnými představami a názory, a nově vytvořené poměry zestarají opět dříve, než se mohou vžítí. Vše, co bylo stále a podstatné, mizí jako pára, co bylo svaté, je znesvěcováno, a lidé jsou nakonec nuceni pohlížeti střízlivě na své životní a vzájemné vztahy.

Potřeba nových odbytišť pro její výrobky žene buržoasii celým světem. Musí se všude zahráziti, všude usazovati, všude navazovat spojení.

Tím, že kořistila ze všech světových tržišť, buržoasie vytvořila kosmopolitickou výrobu i spotřebu ve všech zemích, k veliké lítosti reakcionářů podkopala průmyslu národní půdu pod nohama. Zničila už nejstarší národní průmyslové odbory a ničí každodenně ostatní. Vítězně prodírá se nový průmysl, od něhož závisí prospěch všech civilisovaných národů, nový prů-

mysl, jenž už nijak nestojí o domácí surovinu, nýbrž si je sbírá v nejdálnějších pásmech světa, jehož tovary nejsou již odkázány na spotřebu domácí, nýbrž putují do všech dílů světa. Místo starých potřeb, jimž stačily výrobky domácí, vznikly nové, k jichž ukojení je nutno mít na skladě výrobky nejvzdálenějších zemí a podnebí. Místo hývalé místní i národnostní soběstačnosti a uzavřenosti začíná všestranné spojení i všestranná závislost národů navzájem, a to jak v materiálních tak i v duševních potřebách. Duševní plody každého národa stávají se všeobecným majetkem. V krátké době mizí národnostní jednostrannost a ohraničenost a z velkého počtu národních i místních literatur povstává literatura světová.

Buržoasie nutí k civilisaci bystrým zlepšováním všech výrobních prostředků i neobyčejně usnadněnou dopravou i barbarské národy. Laciné ceny tovarů jsou její těžkou artilerií, již boří každou čínskou zeď, kterou donucuje k poddanosti i tvrdohlavé, nenávisť proti cizincům sršící divochoy. Nutí všechny národy, aby si osvojily výrobní způsob buržoasní, nechtějí-li být zničeni; nutí je k tomu, aby si doma sami zaváděli tak zvanou civilisaci, aby se totiž z nich samých stali buržoové. Slovem tvoří si svět dle své vlastní podoby.

Buržoasie si podmanila venkov. Vytvořila ohromná města, počet městských obyvatelů proti venkovským rozmnožila v nejvyšší míře a vysvobodila tím značnou část obyvatelstva od nudného, tupého života na venkově. Právě tak, jak učinila venkov závislým na městě, tak učinila závislými barbarské i polobarbarské země na civilisovaných, selské na buržoasních, a východ poddaným západu.

Buržoasie odstraňuje ponenáhlu rozdrobenost výrobních prostředků, majetku i obyvatelstva. Obyvatelstvo nahromadila, výrobní prostředky zcentralisovala a

majetek soustředila v několika rukou. To mělo nutně za následek centralisaci politickou. Nezávislé, jen volně spojené provincie s různými zájmy, zákony, vládami i cly byly stěsnány v jeden národ s jednotnou vládou, s jednotným zákonem, jednotného národního zájmu třídního, s jednotnou celní hranicí.

Buržoasie vytvořila za necelých sto let svého třídního panství mohutnější i kolosálnější síly výrobní nežli všechny předešlé generace dohromady. Podmanění přírodních sil, zavedení strojů, užití chemie v průmyslu i orbě, paroplavba, železnice, elektrické telegrafy, celé světadily k orbě schopné, splavnění řek, celé národy osadnické, jakoby kouzelným proutkem ze země vyrostlé — mělo některé z předešlých století tušení, že v lůně společenské práce dřímají tak veliké síly tvůrčí?

Viděli jsme tedy, že výrobní i dopravní prostředky, na jejich základech se pozvedla buržoasie, byly výtvozem feudální společnosti. Ale na určitém stupni vývoje těchto výrobních i dopravních prostředků už jim nepostačovaly poměry, v nichž feudální společnost produkovala i vyměňovala, nestačila feudální organizace zemědělská i manufakturní, prostě řečeno: feudální majetkové poměry už nestačily rozvitým silám produktivním. Místo prospívání/produkcí jen zdržovaly; změnily se v celou řadu pout. Pouta musila býti přervána a pouta též přervána byla.

Jejich místo zaujala svobodná konkurence se společenskou, vhodnou, politickou ústavou s hospodářským i politickým panstvím třídy buržoasní.

Před našimi zraky vyrůstá podobné hnutí. Měšťácké poměry výrobnictví i dopravnictví, měšťácké poměry majetkové, novodobá měšťácká společnost, jež vykouzlila tak mohutné prostředky produktivní i dopravní, podobá se onomu čarodějníku, jenž už nemůže zažehnati ony podzemní mocnosti, jež sám vyvolal. Už několik desetiletí jsou dějiny průmyslu a

obchodu pouhými dějinami vzpoury novodobých sil produkčních proti novodobým produkčním poměrům, proti poměrům vlastnictví, jež jsou životními podmínkami buržoasie i jejího panování. Stačí poukázat jen na obchodní krise, jež svým periodickým opakováním podřívají existenci veškeré měšťácké společnosti. Obchodními krisemi ničen bývá pravidelně nejen velký díl vyrobených produktů, nýbrž současně také velká část už vytvořených produktivních sil. Takovými krisemi vznikají společenské epidemie — epidemie nadvýroby — jež by byly všem prošlým dobám nepochopitelnými. Společnost se ocitá nenadále ve stavu barbarském, zdá se, jakoby jí hlad i všeobecná vojna byly odřízly veškeré životní prostředky; průmysl i obchod zdají se zničenými, a proč? Poněvadž společnost vládne příliš velkou civilisací, má příliš mnoho životních prostředků, příliš mnoho průmyslu, příliš mnoho obchodu.

Výrobní síly, jež má poruce, nepomáhají už rozkvětu měšťáckých poměrů majetkových; naopak ony už příliš zmohutněly pro tyto poměry, jež jsou jim na překážku; jakmile potom překonají tuto závadu, způsobují nepořádek v celé měšťácké společnosti i ohrožují existenci měšťáckého vlastnictví. Měšťácké poměry jsou nyní příliš úzkými, aby mohly stačit na udržení vyrobených statků.

Cím překonává buržoasie takové krise? Jednak vynuceným hubením spousty výrobních sil, jednak dobýváním nových odbytišť a důkladnějším vykořisťením všech trhů. A co to znamená? Jsou tím připravovány ještě všestrannější i mohutnější krise a umenšovány prostředky, jak takovým krisím předejiti.

Tytéž zbraně, jimiž buržoasie porazila feudalismus, jsou nyní napřaženy proti buržoasii samé.

Buržoasie však nejenže ukovala proti sobě smrto-

nosné zbraně, ona zplodila i armádu, jež bude těmito zbraněmi bojovati — dělnictvo nové doby, proletáře.

Stejnoměrně s rozvojem buržoasním, t. j. kapitalistickým, rozvíjí se také proletariát, třída novodobých dělníků, kteří žijí jenom dotud, pokud najdou práci a kteří jen dotud najdou práci, pokud jejich práce rozmnožuje kapitál. Tito dělníci, nuceni prodávat se kus po kuse, jsou towarem, jako kterákoliv jiná obchodní věc, a jsou proto vydáni všanc jak všem vrtochům konkurence, tak i všemu kolísání trhovému.

Práce proletářů byla dalekosáhlým užitím strojů a rozdělením práce zbavena jakéhokoliv samostatného charakteru a tím pro dělníka pozbyla veškerého půvabu. Dělník už jest pouhým příslušenstvím stroje a žádá se od něho jen ten nejprostější, jednotvárný, ruční hmat, jemuž se hračkou každý naučí. Výdaje dělnické se proto obmezují skorem výhradně na životní potřeby, jež musí míti k udržování sebe sama i k udržování svého rodu. Cena tovaru, tím tedy i práce, rovná se však výlohám výrobním. Stejnoměrně s ubýváním půvabu práce ubývá také mzdy. K tomu ještě dodejme, že také přibývá spousta práce stejnou měrou s přibýváním mašinerie i rozdělení pracovního; buď jest zvětšován počet pracovních hodin, aneb se při rychle vyžadované práci zrychlčováním strojního pohonu vyžaduje zvýšený výkon atd.

Moderní průmysl změnil malou dílnu patriarchálního mistra ve velkou továrnu průmyslového kapitalisty. Dělnické zástupy, jimiž je továrna nacpána, jsou po vojensku organizovány. Jako prostí vojíní průmysloví stojí pod dozorem opravdové hierarchie poddůstojníků i důstojníků. Jsou otroky nejenom třídy i státu buržoasního, jsou nadto ještě denně i každou hodinu zotročováni strojem, dozorcem a především samým továrníkem bohatcem. Tento despotismus jest tím mali-

chernější, nenáviděnější i zarputilejší, čím zřetelněji jest proklašován zisk jeho cílem.

Čím méně obratnosti a napjetí síly práce ruční vyžaduje, t. j. čím více se rozvíjí moderní průmysl, tím více jest práce mužská vytlačována prací žen. Rozdíly pohlaví a stáří mezi dělnictvem zmizely. Jsou jen pracovními nástroji, jichž cena se mění dle stáří i pohlaví.

Když konečně vykořisťování dělníka továrníkem ukončeno tím, že pracovník dostal svou mzdu vyplacenu, napadají ho druhé části buržoasní, domácí pán, kramář, majitel zastavárny atd.

Proletarisují se však také všechny druhé střední stavy, maloživnostníci, kupci, řemeslníci a sedláci, jednak už tím, že jejich malý kapitál nestačí na zavedení velkopřůmyslu, podléhaje v konkurenci s velkokapitalisty, jednak tím, že jejich schopnosti pozbývají novými výrobními způsoby své ceny. Tak se rekrutuje proletariát ze všech tříd obyvatelstva.

Proletariát prochází různými vývojovými stupni. Boj jeho s buržoasií počíná jeho zrozením.

Z počátku vedou boj jednotliví dělníci, potom dělníci jednoho závodu, pak dělníci jednoho místního pracovního odvětví proti jednotlivému měšťáku, jímž jsou bezprostředně vyssáváni. Své útoky řídí však nejen proti měšťáckým výrobním poměrům, nýbrž i proti výrobním prostředkům; ničí cizí, konkurenční výrobky, rozbíjejí stroje, zapalují továrny, hledíce k tomu, aby si znova vydobyli dávno minulé postavení středověkého dělníka.

Tento stupeň vývoje sestává z masy dělnické, roztroušené po celé zemi i roztržštěné konkurencí. Masová svornost dělnická není ještě následkem jejich vlastního sjednocení, nýbrž následkem sjednocení buržoasie, jež musí uváděti v pohyb celý proletariát (a zatím ještě tu schopnost má), chce-li docíliti svých polití-

ckých záměří. Na tomto stupni proletáři nebojují proti svým přímým nepřítelům, nýbrž proti nepřítelům svých nepřátel, proti pozůstatkům absolutní monarchie, proti majitelům pozemků, neprůmyslovým buržoim, proti maloměšťákům. Celé hnutí dějinné je tím soustředěno v ruku buržoasie; každé vítězství, jehož se tak do-
bude, jest vítězstvím buržoasie.

Rozvojem průmyslovým se však proletariát pouze nerozmnožuje; tím, že bývá soustřeďován ve velkých masách, roste i jeho síla, již sám lépe už pocituje. Zájmy a životní podmínky proletariátu se postupně vyrovnávají tím, že mašinerie pohnáhu ničí veškeré rozdíly v práci a mzdu snižuje téměř všude na stejnou úroveň. Mzda dělnická kolísá stále více proto, že vzrůstá vzájemná konkurence buržoasie, z níž se vytvářejí obchodní krise; postupující, neslýchaný vývoj strojů činí postavení dělníka vždy nejistějším; srážky jednotlivého pracovníka s jednotlivým měšťákem nabývají stále jasnějšího rázu srážek dvou tříd. Dělníci začínají tvořit koalice proti buržoasii; společně vystupují, chytřejíce udržeti svoji mzdu. Zakládají trvalé spolky, aby se započali proti příležitostným překvapením. Stává se někdy, že zápas nabývá rázu otevřené vzpoury.

Tu a tam dělnictvo vítězí, ale jenom dočasně. Vlastním výsledkem těchto bojů není bezprostřední úspěch, nýbrž stále se šířící sjednocování dělnictva. Tomu napomáhají rostoucí dopravní prostředky, tvořené velko-průmyslem, jež spojují dělníky různých míst. Ale právě jen toho spojení je zapotřebí, aby byly centralisovány všechny četné boje místní, stejného rázu v boj nacionální, v boj třídní. Každý boj třídní jest však bojem politickým. A proletáři nové doby uskutečňují železničním spojením v několika letech takové sjednocení, ke němuž středověké měšťanstvo se svými venkovskými cestami potřebovalo staletí.

Tato organizace proletariátu ve třídu a tím záro-

veň i na stranu politickou bývá každou chvíli rušena vzájemnou konkurencí dělníků. Ale navazuje se vždy znova, silněji, pevněji, mocněji. Vynucuje si uznání svých jednotlivých požadavků zákonem tím, že využívá vzájemných rozporů buržoasie. Tak tomu bylo s desetihodinnou dobou pracovní v Anglii.

Nepřátelské potyčky staré společnosti celkem prospívají vývojovému postupu proletariátu. Buržoasie žije v ustavičném zápasu: napřed proti aristokracii; potom proti oněm částem buržoasie samotné, jichž zájmy se střetly s pokrokem průmyslovým; stále bojuje proti buržoasii všech cizích zemí. Ve všech těch bojích je buržoasie nucena obracet se k proletariátu, používati jeho pomoci a tím jej strhuje do politického víru. Sama tedy předává proletariátu své vlastní tvůrčí síly, t. j. zbraně proti sobě samé.

Dále jsme viděli, že pokrokem průmyslovým bývaly proletarisovány celé části vládnoucí třídy nebo aspoň jim životní podmínky jsou zhoršovány, i to dává proletariátu mnoho tvůrčí síly.

Konečně pak v těch dobách, kdy se třídní boj blíží svému rozhodnutí, nabývá rozkladný proces vládnoucí třídy a celé staré společnosti tak mocného i křiklavého rázu, že se malá část vládnoucí třídy sama od ní odtrhuje, spojuje se s třídou revoltující, s třídou, v jejíž rukou jest budoucnost. Tak jako dříve přešla část šlechty k buržoasii, tak nyní přechází část buržoasie k proletariátu, a to zejména část ideologů buržoasních, kteří se propracovali k teoretickému porozumění celému historickému hnutí.

Ze všech tříd stojících dnes proti buržoasii jest jenom proletariát revoluční třídou v pravém smyslu slova. Ostatní třídy jen vymírají a hynou velkoprámyslem, kdežto proletariát jest jeho jedině pravým produktem.

Střední stavy, maloživnostník, kupec řemeslník i

sedlák, ti všichni bojují s buržoasií, aby si uhájili svou existenci jako střední stavy před záhubou. Oni tedy nejsou revolučními, nýbrž konservativními. Ba co více, oni jsou reakcionáři, chtějíce dějinné koleso otáčeti nazpět. Jsou-li revolučními, tak jen s ohledem na svůj přechod k proletariátu, kdy už neochraňují své nynější, nýbrž své budoucí zájmy, kdy opouštějí vlastní stanovisko a přijímají stanovisko proletariátu.

Proletářská chátka (Lumpenproletariat), pasivní to hnětiloba nejnižších vrstev staré společnosti, bude místy proletářskou revolucí stržena v hnutí, ač svým životním položením bude ochotněji prodávati se reakci.

Životní podmínky staré společnosti nejsou ještě zničeny životními podmínkami proletariátu. Proletář nemá vlastnictví; jeho poměr k ženě i dětem nemá pranic společného s poměrem rodinným ve smyslu měšťáckém; moderní průmyslová práce, moderní zotročení kapitálem, stejné v Anglii i ve Francii, v Americe i v Německu, úplně setřelo s něho nacionální charakter. Zákony, morálka, náboženství jsou mu pouhými měšťáckými předsudky, skrývajícími měšťácké zájmy.

Všechny třídy v minulosti hleděly, zmocnivše se vlády, upevniti svoje postavení tím, že podmaňovaly celou společnost podmínkám svého výdělku. Proletáři mohou získati společenské produktivní síly jen tím, když odstraní způsob, jakým se dosud tyto síly dobývaly, čímž odstraní veškeré dosavadní nabývání. Proletáři, nemajíce co ochraňovati, zničí všechna dosavadní soukromá zajištění i soukromá pojišťování.

Všechna dosavadní hnutí byla hnutí menšin nebo v zájmu menšin. Proletářské hnutí jest samostatné hnutí ohromné většiny v zájmu téže ohromné většiny. Proletariát, tato nejnižší vrstva nynější společnosti, nemůže se povznést, nemůže se vzpřímiti, anižby nebyla vyhozena do vzduchu celá vrchní stavba, sestávající z vrstev oficiální společnosti.

Byť ne svým obsahem, svojí formou boj proletariátu proti buržoasii bývá z počátku nacionálním. Samo sebou se rozumí, že proletariát každé země musí pokrofiti napřed svoji buržoasii vlastní.

Naznačivše zatím všeobecně fáse proletářského vývoje, sledovali jsme více méně skrytou občanskou válku v nynější společnosti až k tomu okamžiku, kdy propukne revoluce a proletariát násilným svržením buržoasie založí svoji nadvládu.

Do dnešního dne spočívala celá společnost, jak jsme viděli, na protiacké utiskujících i utiskovaných tříd. Aby však mohla býti utiskována celá třída, musí jí býti zajištěny podmínky, při nichž by mohla aspoň otrocky živořit. Nevolník dobyt se v době nevolnictví členství v obecní správě zrovna tak, jako maloměšťák stal se buržoou za útisku feudálního absolutismu.

Ale novodobý dělník, místo aby se s pokrokem průmyslovým pozvedal, klesá naopak stále hlouběji pod životní podmínky své vlastní třídy. Z dělníka se stává chudšas a chudina se šíří mnohem rychleji nežli obyvatelstvo a bohatství. Z toho jasně vysvitá, že buržoasie není schopna zůstat i nadále panující třídou společenskou, není schopna vnucovati společnosti životní podmínky své třídy jako správní zákony. Ona ani nemá schopností k vládě, poněvadž není s to, zajistiti svému otroku existenci ani v mezích jeho otroctví, když ho musí nechat klesnout v takové poměry, že ho musí živit, místo aby se dala jím živit sama. Společnost už pod její vládou žítí nemůže, t. j. život buržoasie už neodpovídá poměrům společenským.

Podstatnou podmínkou existence i nadvlády třídy buržoasní jest hromadění bohatství v rukou soukromníků, tvoření i rozmnožování kapitálu; kapitál je podmíněn námezdní prací. Námezdní práce spočívá výhradně na vzájemné dělnické konkurenci. Průmyslový pokrok, jehož nositelem jest buržoasie, bez vlastní vůle,

neschopna jsou odporu, rozvíjí místo osamocení dělnictva v konkurenci jen jeho revoluční sjednocení na základě sdružování. Tak je tedy vývojem velkopřemyslu podkopávána pod buržoasií půda, na níž tato produkuje i přisvojuje si produkty. A tak ona sama sobě připravuje hrob. Jak nevyhnutelná jest její záhuba, tak nevyhnutelné jest vítězství proletariátu.

II.

PROLETÁŘI A KOMUNISTÉ.

V jakém poměru jsou komunisté k proletářům vůbec?

Komunisté nejsou zvláštní stranou vůči ostatním stranám dělnickým.

Nemají žádných jiných zájmů, jež by je odlišovaly od celého ostatního proletariátu.

Nekladou žádných nových zásad, jimiž by chtěli předělávati proletářské hnutí.

Komunisté liší se od ostatních proletářských stran pouze tím, že jednak v různých nacionálních bojích proletariátu zdůrazňují a uplatňují společné, od národnosti neodvislé zájmy veškerého proletariátu, jednak tím, že na různých stupních vývojových, kterými prochází zápas proletariátu s buržoasií, vždycky se jen zastávají zájmů celkového hnutí.

Komunisté jsou tedy v praxi nejodhodlanější stárou hybnou silou dělnických stran všech zemí; v teorii však mají před ostatní masou proletářskou jasné porozumění ve všech podmínkách, v chodu i celkových výsledcích proletářského hnutí.

Nejbližším cílem komunistů je totéž, co všech ostatních proletářských stran: utvořit sebevědomou proletářskou třídu, povalit buržoasní vládu, vybojovat proletariátu politickou moc.

Teoretické zásady komunistův nezakládají se na myšlenkách a principech, vynalezených nějakým kazatelem o špatnosti světa.

Jsou jen všeobecným výrazem skutečných poměrů přítomného boje třídního, dějinného to hnutí, jež se odehrává před našimi zraky. Odstranění dosavadních poměrů vlastnictví není při charakteru komunismu nic zvláštního.

Všechny poměry vlastnické se v dějinách neustále měnily a střídaly.

Tak na př. francouzská revoluce odstranila feudální vlastnictví a zavedla měšťácké.

Komunismus však nežádá odstranění vlastnictví vůbec, nýbrž odstranění měšťáckého vlastnictví.

Ale novodobé soukromé vlastnictví měšťácké jest jen posledním i nejdokonalejším výrazem výroby i nabývání výrobků, což spočívá na protivách třídních, na vykořisťování třídy třídou.

V tomto smyslu mohou tedy komunisté shrnouti své teorie v jeden požadavek: Odstranit soukromé vlastnictví.

Nám komunistům vyčítali, že chceme odstraňovati osobně nabytý, osobně vydělaný majetek, ten majetek, který tvoří základ osobní svobody, činnosti i samostatnosti.

Práci získaný, osobním úsilím nabytý majetek! Mluvíte o maloměšťáckém, maloroľnickém vlastnictví, jež předcházelo měšťáckému vlastnictví? To přece my nemusíme odstraňovat; průmyslový, vývoj je odstranil i odstraňuje den po dni dále. Či mluvíte o měšťáckém moderním soukromém vlastnictví?

Což pak námezdní práce, práce proletářova nahromadí jemu majetek? Nikoliv. Ona hromadí jen kapitál, t. j. ten majetek, jenž vykořisťuje námezdní práci, jenž se může rozmnožovat jen s tou podmínkou, když si vytvoří novou námezdní práci, aby ji mohl znova vyko-

řisťovat. Vlastnictví ve své dnešní podobě čerpá svůj život z protichůdného postavení kapitálu a námezdní práce. Prohlédněme si obě stránky tohoto protichůdného stavu.

Býti kapitalistou znamená především míti společenskou a nikoliv jen čistě osobní postavení ve výrobnictví. Kapitál jest společným produktem a může býti uváděn v pohyb pouze společnou činností mnoha členů, ba v poslední instanci jenom společnou činností veškerých členů společnosti.

Kapitál proto není osobní, nýbrž společenskou mocí. Jestli se tedy kapitál změni v společné vlastnictví náležející všem členům společnosti, tak se tím nemění osobní vlastnictví v společenskou. Mění se pouze společenský charakter vlastnictví. Kapitál ztrácí svůj třídní charakter.

Přejdeme k námezdní práci:

Průměrná cena námezdní práce jest ono minimum pracovní mzdy, jež právě stačí na koupi těch potřeb životních, aby dělník mohl žíti. To, co si dělník za mzdu své práce přivlastní, stačí pouze k tomu, aby holý život uhlájl. Ale takové osobní přivlastňování si pracovních výsledků k vůli pouhému udržení života nechceme odstraňovati, to je přivlastňování, jež nezůstává žádného čistého výnosu, jenž by přinesl nadvládu nad cizí prací. Chceme však znemožniti prabídňý charakter tohoto přivlastňování, jímž dělník se udržuje na živu jen proto, aby rozmnožoval kapitál a žije pouze tak dlouho, pokud toho vyžaduje zájem vládnoucí třídy.

Ve společnosti měšťácké jest živá práce pouhým prostředkem k zveličování nahromaděné práce. V komunistické společnosti jest nahromaděná práce prostředkem, aby se životní úroveň dělnictva rozšířila, obohatila i zúšlechtila.

V měšťácké společnosti tedy panuje minulost nad přítomností, v komunistické však vládne přítomnost nad

minulosti. V měšťácké společnosti jest kapitál samostatným i osobním a pracující individuum nesamostatné i neosobní.

A zničení takového poměru nazývá buržoasie zničením osobnosti i svobody! Má však pravdu. Jedná se tu ovšem o zničení buržoasní osobnosti, samostatnosti i svobody.

Svobodou se v nynějších buržoasních poměrech výrobních myslí svobodný obchod, svobodný nákup i prodej.

Zmizeli kramářství, zmizí i svobodné kramářství. Všecko mluvení o svobodném obchodu, jakož i ostatní litání o svobodě v ústech naší buržoasie mají jakýs takýs smysl jedině ohledně obmezeného obchodu, ohledně zotročeného měšťana středověkého, ale nikdy ne o komunistickém odstranění obchodování, měšťáckého výrobnictví a buržoasie vůbec.

Snad se toho nelekáte, že chceme odstranit soukromý majetek? Vždyť ve vaší nynější společnosti jest soukromé vlastnictví znemožněno devíti desetinami jejích členů, a soukromé vlastnictví existuje právě tím, že pro devět desetin neexistuje. Vy nám tedy vyčítáte, že chceme znemožniti takové vlastnictví, jež je podmíněno tím, že ohromná většina společnosti jest bez jakéhokoliv vlastnictví.

Zkrátka řečeno, vyčítáte nám, že chceme znemožniti vaše vlastnictví. V tom máte zajisté pravdu.

Vy prohlašujete, že jest ubíjena osobnost od toho okamžiku, kdy už nemůže býti práce přeměňována v kapitál, peníze, pozemkový důchod, vůbec v jakoukoliv hodnotu k monopolisování, t. j. od toho okamžiku, kdy osobní vlastnictví nemůže býti změněno na vlastnictví měšťácké.

Doznáváte tím, že v „osobnosti“ vidíte jedině měšťáka, měšťáckého majitele. Nuže, taková osobnost musí býti znemožněna docela jistě.

Komunism nikomu nebéře právo, aby nabýval společenských produktů, nýbrž chce odstranit jen to, aby si přivlastněním nepodřizoval cizí práci.

Namítali také, že, když zanikne soukromé vlastnictví, zanikne prý i veškerá činnost a zahyná se všeobecná lenost.

Podle toho by už byla měšťácká společnost dávno zahynula svou lenivostí; neboť tam pracující ničeho nenabývají, a ti, kteří nabývají, nepracují. Smysl oné domněnky jest jen tautologie (t. j. opakování téhož jinými slovy): jakmile nebude kapitálu, nebude ani námezdní práce.

Všechny námítky proti komunistickému nabývání a výrobě materiálních produktů byly uváděny také proti osvojování i produkci duševních statků. Tak, jak si měšťák při zániku třídního vlastnictví představuje zánik celé výroby, právě tak je mu konec vzdělání třídního totožným s koncem vzdělání vůbec.

Vzdělání, jehož ztrátu měšťák oplakává, jest u ohromné většiny vzděláním jak se státi strojem.

Nezačínajte s námi sporů, dokud měříte odstranění měšťáckého vlastnictví podle vašich měšťáckých názorů o svobodě, vzdělání, právu atd.

Vždyť samy vaše představy jsou výplody měšťáckých řádů výrobních i vlastnických, právě tak jako vaše právo jest jen zákonem utvrzeno pouze podle vůle vaší třídy, takové vůle, jejíž obsah je vymezen hmotnými podmínkami životními vaší třídy.

Chápeme, že máte na tom zájem, abyste svoji představu, vyplývající z vašich řádů výrobních a vlastnických, změnili z historického, v celkovém vývoji výrobním jen přechodného stanoviska, na věčné přírodní i rozumové zákony. Takový zájem měly všechny bývalé vládnoucí třídy. Ovšem to, co pochopujete ohledně antického a feudálního vlastnictví, to nechcete chápat o vlastnictví měšťáckém.

Chceme prý zničit rodinu! I ti neřadikálnější lidé útočí na tento hanebný úmysl komunistův.

Kde jsou základy nynější měšťácké rodiny? V kapitálu a soukromém výdělku. V plném rozvoji se nalézá rodina jen u buržoasie; ale protějškem jí jest proletářská nutnost žítí bez rodiny a veřejná prostituce.

Rodina buržoasní přirozeně zanikne, když zanikne onen její protějšek a obě zřízení zmizí, jakmile zmizí kapitál.

Vyčítáte nám snad, že chceme znemožnit, aby byly děti vykořisťovány svými rodiči? K tomuto zločinu se přiznáváme.

Tvrdíte, že odstraňujeme nejintimnější řády, když namísto domácí výchovy zavedeme společenskou.

A což pak vaše výchova, není-liž také určována společností? Vašimi společenskými řády, jimiž je vaše výchova ohraničována buď přímým nebo nepřímým společenským působením na školu atd.? Komunisté nevnalezli vliv společnosti na výchovu; oni pouze mění jeho ráz, když výchovu osvobozují od vlivu vládnoucí třídy.

Měšťácké řeči o rodině a výchově, o něžtřím poměru rodičů a dětí jsou tím odpornější, čím více jsou velkopřímým trhány všechny rodinné svazky proletářské a děti přeměňovány v obchodní tovar a pracovní nástroje.

Vy komunisté však chcete i ženu udělat společným majetkem, křičí na nás buržoasie jedním dechem.

Měšťák totiž hledí na ženu jako na výrobní prostředek. Slyší, že výrobní prostředky mají býti vyuzítkovány společně, a proto si nemůže přirozeně nic jiného mysliti než to, že osud sespolečenštění stihne také ženy.

Netuší, že právě naopak se jedná o to, aby učiněna byla přítrž tomu stavu, vidět v ženách pouhé výrobní prostředky.

Ostatné není nic směšnějšího nežli vysoce mravní rozhořčení našich měšťáků nad domnělým oficiálním sespoledněním žen u komunistů. Komunisté nemají zápotřebi zavádět společné ženy, vždyť takové zařízení existovalo téměř ve všech dobách.

Vždyť naši měšťáci, nemajíce dost na tom, že používají žen a dcer svých proletářů, ani již nemluvíme o veřejné prostituci, nalézají hlavní potěšení v tom, když si mohou navzájem sváděti své manželky.

Měšťácké manželství jest opravdivé sespolednění vdaných žen. Mohlo by se komunistům vytýkati nejvýše to, že chtějí zavést místo skrytého sespolednění žen, veřejně přiznáváné. Rozumí se ostatně samo sebou, že s ukončením nynějších výrobních poměrů zmizí také s nimi související sespolednění žen, t. j. veřejná i neveřejná prostituce.

Dále také vycítají komunistům, že chtějí odstraniti vlast i národnost.

Dělníci vlasti nemají. Nemůže se jim vzíti, čeho nemají. Tím, že si prolariát musí dobývati napřed politické moci, povznésti se na třídu národní, i sebe sama zákonitě utvrditi národem, tím jest ještě proletariát nacionálním, ovšemže už ne ve smyslu buržoasním.

Národnostní rozdíly a nesrovnalosti lidové mizí souměrně s vývojem buržoasie, svobodou obchodní, stejností průmyslové produkce i životních poměrů z ní vyplývajících.

Za vlády proletariátu budou mizeti ještě více. Sjednocené úsilí alespoň civilisovaných zemí, jest hlavní podmínkou osvobození proletářů.

Jakmile bude odstraněno vzájemné vykořisťování individuální, bude tím zároveň odstraněno vzájemné vykořisťování rozdílných národností.

S nepřátelstvím třídním uvnitř národů mizí vzájemné nepřátelství různých národností.

Zaloby na komunism se stanoviska náboženského,

filosofického a ideologického nepotřebují podrobného vysvětlování.

Není k tomu zapotřebí mnoho důvtipu, chcete-li poznat, že s životními poměry lidí, s jich společenskými vztahy a obvyklostmi, mění se zároveň představy, názory a pojmy, slovem celé lidské vědomí!

Dějiny ideí nic jiného nedokazují, nežli to, že duševní produkce se mění se změnou materiální. Panujícími ideami každého období byly vždy jen ideje panující třídy.

Mluví se o ideách, jež vyvolávají revoluci celé společnosti: Tím je pouze vysloven fakt, že se uvnitř staré společnosti vytvořily živly nové, takže se změnou starých životních poměrů zároveň kráčí také změna starých ideí.

Když se starý svět přiblížil svému úpadku, byla stará náboženství překonána křesťanským náboženstvím. Když v 18. století ideje křesťanské podlehly ideám doby osvícenské, zápasila zároveň feudální společnost na život a na smrt s tehdejší revoluční buržoasií. Ideje o svobodě svědomí a náboženství označovaly pouze panství svobodné konkurence v oblasti vědění.

Někdo však řekne: „Připusťme, že ideje náboženské, mravní, filosofické, politické i právní byly přetvořovány průběhem dějinného vývoje. Ale náboženství, mravouka, filosofie, politika i právo udržely se vždycky ve všech přeměnách.“

Kromě toho jsou ještě věčné pravdy, svoboda, spravedlnost atd., jež jsou společnými všem společenským obdobím. Ale komunism tyto věčné pravdy odstraňuje, odstraňuje náboženství i mravouku, místo aby je přetvořil, tím tedy odporuje všem dosavadním epochám dějinným.“

Na čem založena taková obžaloba? Dějiny celé společnosti do dnešního dne odehrávaly se za třídního nepřátelství, jež mělo v různých epochách různé formy.

Ale ať si již mělo formy jakékoliv, obecným faktem ve všech minulých stoletích jest vykořisťování části společnosti se strany vládnoucí třídy. Proto není divu, že společenské uvědomění ve všech stoletích, nehledě na změny i různosti, přece jen jeví jisté společné formy, formy vědomí, jež se rozplynou v nívec pouze tehdy, když zmizí třídní nepřátelství.

Komunistická revoluce jest nejradiálnější zlomení všech tradičních vlastnických poměrů; jaký div, že také cestou svého vývoje láme nejradiálněji všecky tradiční ideje?

Než zanecháme již námitek buržoasie proti komunismu.

Už shora jsme poznali, že prvním krokem dělnické revoluce jest utvořiti z proletariátu vládnoucí třídu, vybojovat demokracii.

Proletariát využije svého politického panství k tomu, aby buržoasii ponenáhlu vyrval kapitál, aby soustředil veškeré prostředky výrobní v rukou státu, t. j. jako vládnoucí třídy zorganizovaného proletariátu, aby co nejrychleji rozmnožil zásoby výrobních sil.

Samozřejmě se tak může státi nejdříve jen despotickým zasáhnutím do práva vlastnického i do měšťáckých výrobních řádů, tedy takovými měrami, jež se jeví hospodářsky nedostatečnými i neudržitelnými, jež však svým dalším vývojem budou nevyhnutelným prostředkem ku přetvoření veškerých řádů výrobních.

Přirozeně, že tato pravidla budou v každé zemi jiná.

V nejpokročilejších zemích však bude téměř všeobecně použito následujících:

1. Vyvlastnění pozemkového majetku a použití pozemkové rénty na státní výlohy.

2. Silné vzestupné zdanění.
3. Odstranění dědického práva.
4. Konfiskace majetku všech emigrantů a rebelantů.
5. Soustředění úvěru v rukou státních prostřednictvím národní banky se státním kapitálem a výhradním monopolem.
6. Soustředění dopravnictví v rukou státních.
7. Rozmnožení národních továren, výrobních prostředků, osetí a vzdělání ladem ležících pozemků a povznesení orby podle jednotného plánu.
8. Pracovní povinnost pro všechny, zřízení průmyslových armád, jmenovitě pro polní hospodářství.
9. Spojení orby i průmyslu, pozvolné odstraňování rozdílů mezi městem a venkovem.
10. Veřejná i bezplatná výchova dětí. Odstranění dětské práce v její dnešní formě. Spojení výchovy s materiální výrobou atd.

Jakmile postupným vývojem zmizí rozdíly třídní a každá výroba bude soustředěna v rukou sdružených jedinců, potom veřejné násilí pozbude také politického rázu. Politické násilí jest ve vlastním slova smyslu organizované násilí jedné třídy k utiskování druhé.

Proletariát, donucen sjednotit se v boji proti buržoazii v třídu, revolucí dobude si práv vládnoucí třídy a jako takový násilně odstraní staré výrobní řády, a s nimi zároveň existenční podmínky třídního nepřátelství, odstraňuje tím třídy vůbec i svoje vlastní panování jako třídu.

Na místo staré měšťácké společnosti s jejími třídami i třídním nepřátelstvím nastupuje sdružení, v němž svobodný vývoj každého člena je podmínkou svobodného vývoje všech.

III.

SOCIALISTICKÁ A KOMUNISTICKÁ LITERATURA.

1. Reakční socialism.

a) Socialism feudální.

Francouzské i anglické aristokracii bylo historickými poměry určeno psáti proti moderní měšťácké společnosti pamflety. Po francouzské červencové revoluci r. 1830, i po anglickém reformačním hnutí znova podlehla aristokracie nenáviděnému vetřelci. Nebylo již řeči o nějakém vážném politickém boji; zůstal pouze boj literární. Ale staré fráze z doby znovuzřízení císařství byly, již nemožnými také v literárním oboru. Aby aristokracie vzbudila sympatii, musela na oko zapomenouti na své zájmy, a svůj obžalovací akt proti buržoasii sestaviti jenom jakoby na záštitu vykořisťované třídy dělnické. Zadostiučení si zjednávala posměšnými písničkami o novém pánu a našeptávala jemu různá více méně děsivá proroctví.

Takovým způsobem vznikal feudální socialism, zpola elegie, zpola paskvil, napolo ozvěna minulosti, napolo vyhrůžka do budoucnosti; často bodal buržoasii přímo v srdce trpkým ostrovtipným úsudkem; takový socialism však působil vždycky, směšně, poněvadž byl úplně neschopným pochopiti postup dějin nové doby.

Žebrácká proletářská mošna byla tím praporem, kterým se láká lid. Ale kdykoliv lid za praporečnickem vyšel, uviděl na jeho zadku staré feudální erby, a rozběhl se s hlasitým neuctivým posměchem.

Takové obveselení poskytovala národu část francouzských legitimistů a mladá Anglie.

Jestli feudálové dokazují, že způsob jejich vykořisťování byl zcela jiný, nežli vykořisťování měšťácké,

tedy jen zapomínají, že kořistili za zcela různých a nyní zastaralých podmínek. Když dokazují, že za jejich panování nestávalo novodobého proletariátu, tehdy jen zapomínají, že právě novodobá buržoasie jest nutným následníkem jejich společenských řádů.

Ostatně sami nezamlčují reakční ráz své kritiky; jejich hlavní obvinění buržoasie spočívá v tom, že se pod jejím režimem vyvíjí třída, jež kdysi vyhodí do povětří veškeré staré společenské řády.

Buržoasii vyčítají mnohem více právě to, že vytváří proletariát revoluční, nehledě na vytváření proletariátu vůbec.

V politické praxi se proto zúčastňují veškerých násilností, páchaných na dělnické třídě, a ve všedním životě si libují, jakoby navzdor všem svým nabubřelým frázím, sbírat zlatá jablíčka a vyměňovati věrnost, lásku a čest za handlířství ovčí vlnou, cukrovkou a kořalkou.

Poněvadž s feudálem ruku v ruce šel klerikál, jest i klerikální socialism spřízněn s feudálním. Křesťanskému asketismu je velmi snadno dáti socialistický náter. Což pak křesťanství nehorlilo proti soukromému vlastnictví, proti manželství, proti státu? Vždyť hlásalo dobročinnost, žebrotu, celibát, odřeknutí se světských radostí, poustevnictví a církevní panství! Socialism křesťanský jest jenom svěcenou vodou, již kněz zažehnává aristokratické zlo.

b) Maloměšťácký socialism.

Feudální aristokracie není jedinou třídou, buržoasii svrženou, pro niž v novodobé měšťácké společnosti zakrněly neb odumřely životní podmínky. Středověké sloupy měšťáctva a sedlák pán byli předchůdci novodobé buržoasie. V zemích malého průmyslu a obchodu živoří tato třída i nyní vedle vzrůstající se buržoasie.

V zemích, kde se vyvinula moderní civilisace, utvo-

řilo se nové maloměšťáctvo, vznášející se mezi proletariátem a buržoasií; vytváří jednak doplňující část buržoasie, jednak neustálou konkurencí bývá zatlačováno, v řady proletariátu, ba blíží se okamžik, kdy maloměšťák zcela přestane býti částí novodobé společnosti, nahrazen byv v obchodu, průmyslu i zemědělství dohlížiteli a sluhy.

V zemích, kde rolnická třída tvoří více než polovinu obyvatelstva, na př. ve Francii, bylo přirozeným, že spisovatelé, hájící proletariát proti buržoasii, brali maloměšťácké a malorolnické měřítko při posuzování správy, buržoasní a hájili zájmy dělnické se stanoviska maloměšťáckého. Tím byl utvořen maloměšťácký socialism. Jeho vůdcem v literatuře Francie i Anglie jest Sismondi.

Tento socialism rozčlenil velmi důmyslně všechny protivy v novodobých výrobních poměrech. Odhalil licoměrné vychvalování těchto poměrů národohospodáři. Zřejmě dokázal zhoubné vlivy strojů a rozdělení práce, koncentraci kapitálu a pozemkových majetků, nadprodukcii, krise, nevyhnutelnou zhoubou maloměšťáka i sedláka, bídu proletariátu, anarchii ve výrobnictví, křiklavé poměry v rozdělení bohatství, průmyslový vše ničící vzájemný zápas národů, zánik starých mravů, starých rodinných poměrů, starých národností.

Tento socialism však, podle svého pozitivního obsahu, chce znovuzřídití buďto staré prostředky výroby, a dopravy a s nimi staré vlastnické i společenské poměry, anebo chce moderní prostředky výrobní a dopravní násilně opět zatlačití v obvod starých poměrů vlastnických, jež právě jimi byly zničeny. V obou případech jest zpátečnickým a zároveň utopistickým.

Jeho hlavními hesly jsou cechovní poměry v průmyslu a patriarchální hospodářství na venkově.

Ve svém dalším vývoji rozplynul se tento směr v zbabělou kocovinu.

c) Německý čili „pravý“ socialism.

Francouzská socialistická i komunistická literatura, jež vznikla pod tlakem vládnoucí buržoasie a stala se v boji proti ní literárním mluvčím, byla zavedena v Německu v době, kdy buržoasie právě začínala bojovat s feudálním absolutismem.

Němečtí filosofové, polofilosofové i estétové zmocnili se chtivě této literatury a jenom na to zapoměli, že nepřišly zároveň s oněmi francouzskými spisy, do Německa francouzské poměry životní. Vůči poměrům německým pozbývala francouzská literatura veškerého bezprostředního praktického významu a dostávala vzhled čistě literární. Jevila se spekulací z dlouhé chvíle o uskutečnění ideálu všelidskosti. Pro německé filosofy 18. století měly požadavky první francouzské revoluce pouhý smysl všeobecných požadavků „praktického rozumu“, a projevy vůle revoluční francouzské buržoasie jim znamenaly zákony čisté vůle, vůle jaká býti musí, opravdivé lidské vůle.

Práce německých literátů spočívala v tom, převést nové francouzské ideje v soulad se svým starým filosofickým svědomím, ale ještě spíše, aby si osvojili tyto francouzské ideje pomocí vlastního filosofického stanoviska.

Toto osvojení stalo se způsobem, jímž si osvojujeme hlavně cizí jazyky, t. j. překladem.

O mnohých je známo, že na rukopisy klasických děl pohanského starověku psali nevkusné povídky o svatých. Němečtí literáti jednali s francouzskou světskou literaturou opačně. Připisovali své filosofické nesmysly za francouzský originál. Na př. za francouzskou kritikou poměrů peněžních napsali „Oproštění lidského bytí“, za francouzskou kritikou buržoasního státu napsali „Konec vlády abstraktní všeobecnosti“ atd.

Takové podstrkování filosofických frází pod francouzské vývody pokrtili „Filosofii činu“, „Opravdivý so-

cialism“, „Německá sociální věda“, „Filosofické odůvodnění socialismu“ atd.

Tím byla francouzská socialisticko-komunistická literatura přímo vykleštěna. V německých rukou pozbyla charakteru třídního vzájemného boje, a tím si Němec uvědomil, že překonal „francouzskou jednostrannost“, nevěda ovšem, že se zastává místo pravých požadavků — požadavků pravdy, místo zájmů proletářských — zájmů lidského bytí, všeobecně lidských zájmů lidí nepřínáležících žádné třídě, ba ani ne skutečnosti, nýbrž jen výmyslům filosofické fantasie.

Německý socialism, jenž se ujal tak vážně a slavnostně svých prvních školních cvičení a tak šarlatánsky je roztruboval, pozbýval znenáhla své pedantické nevinnosti.

Nastala doba vážného hnutí liberálního v Německu, kdy německá buržoasie, zejména pruská, začala boj s feudalismem i absolutismem královským.

Pravému socialismu byla tím dána možnost, vyzvednouti protějškem k politickému hnutí požadavky socialistické, nashromážděné anathemy vychrlit proti liberalismu, representativnímu státu, proti měšťácké konkurenci, měšťácké svobodě tiskové, měšťáckému právu, měšťácké svobodě a rovnosti, masám lidovým mohlo býti hlásáno, že při tomto měšťáckém hnutí ničeho nezískají, naopak všechno jen ztratí. Ale německý socialism v pravé době zapomněl, že francouzská kritika, jejíž bezduchou ozvěnou se jevil on sám, předpokládá moderní měšťáckou společnost s jejími hmotnými podmínkami životními i přiměřenou politickou ústavou, předpoklady to, o jichž vybojování se v Německu teprve začalo jednat.

Byl proto německým absolutistickým vládám s jejich průvodem, pátery, kantory, pěstiteli zelí a byrokraty vítaným strašákem proti nebezpečí vzrůstající se buržoasie.

Tvořil jen nasládlý doplněk práskání a kulkám, jimiž tytéž vlády zpracovávaly německá dělnická povstání.

„Pravý“ socialism tedy byl nejenom zbraní v rukou vládních proti německé buržoasii, nýbrž zastával se také bezprostředně zájmů zpátečnických, zájmů sloupů německého měšťáctva. V Německu tvoří už od 16. stol. v různých formách vždy znova se objevující maloměšťáctvo svérázný základ společenských poměrů.

Jeho zachování znamená zachování stávajících německých poměrů. Maloměšťák se obává své jisté záhuby se strany průmyslového i politického panství buržoasie, jednak vlivem koncentrace kapitálu, jednak vzrůstem revolučního proletariátu. A „pravý“ socialism zabíjel tu, jak mysleli, dvě mouchy jednou ranou. Rozšiřoval se bystře jak epidemie.

Němečtí socialisté odívali svých několik zkosnatělých „věčných pravd“ v roucho setkané z vymudrovaných pavučin, vyšíváné krásnými řečnickými květy, prosycené nádechem milostné roztouženosti, v roucho vysněné krásy, a ta okolnost ještě rozmnožovala odbyt jejich zboží ve veřejnosti.

Německý socialism poznával čím dál tím více, že jest jeho povoláním, aby s hrdostí zastupoval sloupy měšťáctva.

Prohlásil, že německý národ je národem normálním a německý šosák normálním člověkem. Ve všem, čím šosák opovrhoval, vyhledávan skrytý, hluboký sociální smysl, ač to značilo pravý opak. Byl si však důsledným až do konce tím, že přímo vystoupil proti „surovému hořícímu“ směru komunistickému a vyhlásil svoji bezpartijní povýšenost nade všemi třídními boji.

Až na nepatrné výjimky patří všechno, co bylo v Německu napsáno t. zv. socialistickými a komunistickými spisovateli, k takové špinavé literatuře.*)

*) Revoluční bouře r. 1848 smetla celý tento nečistý směr i odhala jeho původcům veškeru chuť vyráběti dále socialism Hlavním zástupcem a klasickým typem onoho směru jest pan Karel Grün.

2. Konservativní čili buržoasní socialism.

Část buržoasie přeje si odpomoci sociálním nedostatkům, aby zajistila trvání společnosti měšťácké.

Sem patří všichni: ekonomisté, filantropové, humanisté, zlepšovatelé stavu pracujících tříd, organisátoři dobročinnosti, odstraňovatelé týrání zvířat, zakladatelé spolků střídmosti a pokoutní reformátoři nejpestřejšího rázu. A takový buržoasní socialism byl vypracován v celý systém.

Příkladem možno uvésti Proudhonovu: „Philosophie de la Misère“.

Socialisté buržoasní nechtějí uznat, že ze životních podmínek novodobé společnosti musí nutně vycházeti výsledky bojovné a nebezpečné. Oni souhlasí s nynější společností, jen by z ní rádi vypleli revoluční a rozkladné živly. Chtějí buržoasii bez proletariátu. Buržoasie si ovšem představuje, že svět, v němž žije, jest nejlepším. Buržoasní socialism vypracoval z této konejšivé představy téměř hotový celý systém. A vybízí-li proletariát, aby uskutečnil tento systém a vešel v nový Jerusalems, nežádá podstatně nic jiného, nežli to, aby proletariát zůstal nezměněn v nynější společnosti a setřásl jen své ošklivé představy o ní.

Druhá forma tohoto socialismu, méně systematická, ale praktičtější, hleděla třídě dělnické znechutiti jakékoliv revoluční hnutí důkazem, že jí nepřinese žádného užitku nějaká změna politická, nýbrž jen změna hmotných životních poměrů i hospodářských podmínek. Tento socialism však při změně hmotných poměrů životních nemyslí na odstranění měšťáckých poměrů výrobních, což by také bez revoluce bylo nemožným, nýbrž jen na zlepšení administrativní, jež bude se zakládati na stavu poměrů výrobních; nic se totiž nezmění na poměru kapitálu k práci námezdní, nýbrž jen buržoasie sama umění výlohy své vlády, a zjednoduší svoji státní domácnost.

Buržoasní socialism nabývá svého typického výrazu nejlépe tehdy, kdy se jej užívá jako řečnické fráze.

Svoboda obchodu! V zájmu pracující třídy. Ochrana cla! V zájmu pracující třídy. Žaláře s kobkami! V zájmu pracující třídy: to je poslední, ale jediný vážný požadavek buržoasního socialismu.

Buržoasní socialism spočívá hlavně na předpokladu, že měšťáci jsou měšťáky — jen v zájmu pracující třídy.

3. Kriticko-utopistický socialism a komunism.

Nebudeme zde mluvit o literatuře, jež ve všech velkých novodobých revolucích prohlašovala požadavky proletariátu. (Spisy Baboeufovy atd.)

V době všeobecného vzrušení po porážce feudální společnosti, první pokusy proletariátu o provedení vlastních třídních cílů přirozeně se ztroskotaly; jednak pro nevypělou formu samého proletariátu, jednak pro nedostatek hmotných podmínek osvobozovací práce, jež se teprv naskytly jako výsledek měšťácké epochy. Revoluční literatura, provázející toto první proletářské hnutí, jest obsahem svým přirozeně také reakční. Učí všeobecnému asketismu a hrubému srovnávání všech lidí.

Opravdu socialistické a komunistické systémy, St. Simonsův, Fourierův, Owsenův atd. vyskytují se už v době prvního nevyhraněného dosud boje proletariátu s buržoasií, o němž shora jsme se zmínili. (Viz buržoasie a proletariát.)

Vynálezci těchto systémů vidí sice protivy třídní, vidí působení rozvrtných živlů ve vládnoucí třídě, ale na straně proletariátu nevidí ještě žádné dějinné součinnosti, žádného vlastního hnutí politického.

Poněvadž vývoj třídních protív jde ruku v ruce s vývojem průmyslovým, nebylo jim ještě možno naléztí

limotných podmínek k osvobození proletariátu a hledají jen sociální vědu, sociální zákony, aby takové podmínky sestrojili.

Místo společenské činnosti oddávají se činnosti soukromé vynalézavosti, místo historických podmínek osvobození nastupují fantastické, místo poněnáhlé třídní organizace proletariátu nastupuje zvlášť vymyšlená organizace společenská.

Uvědomují si jen to, že svými plány berou v ochranu hlavně zájmy třídy pracujících, poněvadž ti nejvíce trpí. Proletariát pro ně existuje pouze jako pojem třídy nejvíce trpící.

Ale nerozvitě dosud formy třídního boje i jejich vlastní poměry životní jsou toho příčinou, že se cítí povznešenými nad veškerou protichůdností třídní. Chtějí zlepšovati životní poměry všech členů společnosti, i těch, jimž se daří nejlépe. Dovolávají se proto stále celé společnosti bez rozdílu, zejména však třídy panující: Jen si promyslete náš systém a uznáte, že je to nejlepší z možných plánů pro nejlepší možnou společnost.

Proto zavrhuji každou politickou, zejména však revoluční akci, chtějí dojíti svého cíle cestou mírnou a snaží se malými pokusy, jež vždy selhávají, a příklady raziti dráhu novému společenskému evangeliu.

Fantastické vyličení společnosti budoucnosti plně odpovídá v oné době, kdy proletariát jest ještě v plenkách a sám má fantastický názor o svém postavení,, jeho prvním předtuchám o všeobecném přetvoření společnosti.

Sociální i komunistické spisy však ukazují také živel kritický. Dorážejí až na základy stávající společnosti. Proto přinesly dělnickému probuzení neobyčejně cenný materiál. Jejich pozitivní požadavky o společnosti budoucnosti, na př. vyrovnání rozdílu mezi městem a ven-

kovem, zásady života rodného, soukromého výdělku, námezdní práce, prohlášení společenské harmonie, přeměna státu v pouhou správu výroby, všechny tyto jejich požadavky vyjadřují už překonané nepřátelství třídní v době, kdy toto teprve počíná se vyvíjet ze svých záčatečných mlhavých obrysů.

Význam kriticko-utopistického socialismu a komunismu stojí v opačném poměru k dějinnému vývoji. Stejněměrně s rozvojem třídního boje pozbývá tato fantastická nestranná povýšenost veškeré praktické ceny i veškerého teoretického oprávnění. A byť si byli původci těchto systémů v leckterém ohledu revolučními činiteli, přece jejich žáci vytvořili jen sekty reakcionářské, poněvadž zastávají pevně staré názory svých mistrů vůči dějinnému rozvoji proletariátu. Proto se jen důsledně vynasnažují, aby zmírnili třídní boje a zprostředkovali vyrovnání různých. I nadále se ještě snaží o uskutečnění na zkoušku svých společenských utopií, o založení jednotlivých falanster, home-kolonií, zřízení malé Ikarie*) — tuctového vydání nového Jerusalema — a pro stavbu všech těchto vzdušných zámků dovolávají se lidumilné pomoci u měšťáckých srdcí i peněžních měšců. Ponenáhlu upadají v kategorii shora popsaných reakcionářských i konservativních socialistů; liší se od nich snad jedině tím, že jejich puntíkářství má silnější systém a jejich pověra v divotvornost jejich socialistické vědy je fanatičtější.

Proto vystupují rozhorleni proti jakémukoliv politickému dělnickému hnutí, jež se jim jeví slepou nevěrou proti jejich novému evangeliu.

Owenisté v Anglii reagují proti Chartistům, Fourieristé ve Francii proti Reformistům.

*) Home-koloniemi (domácími koloniemi) nazývá Owen svá vzorná komunistická společenstva. Falanstery nazýval Fourier své vysněné společenské paláce. Ikarii zvali utopistickou vybájenou zemi, jejíž komunistické zřízení popisoval Cabet.

POMĚR KOMUNISTŮ K RŮZNÝM OPOSIČNÍM STRANÁM.

Podle II. odstavce možno lehce porozuměti poměru komunistův k jiným dělnickým, už ustaveným stranám, jmenovitě jejich poměru k anglickým Chartistům i k agrárním reformátorům americkým.

Bojují za docílení bezprostředních snah i zájmů třídy dělnické, ale představují v nynějším hnutí zároveň budoucnost celého hnutí. Ve Francii připojují se komunisté ku straně sociálně demokratické,^{*)} proti konservativní

i radikální buržoasii, aniž by se však vzdali práva kritiky na ocenění fráží i ilusí revoluční tradice.

Ve Švýcarech komunisté podporují radikály; jsou si však vědomi, že tato strana sestává z protichůdných živků, jednak z demokratických socialistů ve smyslu francouzském, jednak z radikálních měšťáků.

V Polsku podporují komunisté stranu, jež prohlašuje za podmínku národnostního osvobození — agrární revoluci, tutéž stranu, jež vznikla za krakovského vzbouření roku 1846.

V Německu bojuje komunistická strana, pokud buržoasie vystupuje revolučně, společně s buržoasií proti absolutismu monarchistickému, proti feudálnímu vlastnictví pozemkovému i maloměšťáctvu.

Ale nepromešká ani na okamžik pracovat, aby dělnictvo si jasně mohlo uvědomiti nepřátelský rozpor mezi buržoasií a proletariátem, aby němečtí dělníci mohli společenských i politických poměrů, jež buržoasie svou vládou tvoří, použítí ihned jako zbraně proti buržoasii,

^{**) Tehdejší tak zvaná sociálně demokratická strana ve Francii byla představována v politice Ledru-Rollinem a v literatuře Louise Blancem, lišila se tedy velice od nynější německé sociální demokracie.}

aby fakto, po pádu zpátečnické třídy v Německu, umožněno bylo začít hned boj proti buržoasii samé.

K Německu se proto komunisté obracejí s největší pozorností, poněvadž ono stojí před občanskou revolucí, a protože tento převrat bude proveden za pokročilejších podmínek evropské civilisace, proletariátem vyššího rozvoje nežli tomu bylo v Anglii 17. a ve Francii 18. století, takže německá občanská revoluce bude pravděpodobně jen předehrou revoluce proletářské.

Zkrátka komunisté podporují všude každé revoluční hnutí proti stávajícím společenským i politickým poměrům.

V každém hnutí zdůrazňují otázku vstnictví, aťsi už jeví formu více nebo méně rozvitou, jako základní podmínku hnutí.

Komunisté konečně pracují ku spojení a dorozumění demokratických stran všech zemí.

Komunisté považují za nedůstojnost, skrývatí své názory a úmysly. Veřejně prohlašují, že jejich cíle mohou býti dosaženy pouze násilným převratem celého dosavadního společenského řádu. Necht třesou se vládnoucí třídy před komunistickou revolucí! Proletáři v ní nemohou nic ztratit, kromě svých okovů. Získati však mohou celý svět!

Proletáři všech zemí, spojte se!
